

VLAAMSE OUDERENRAAD

**Advies 2016/7: traject voor een gecoördineerd Vlaams
vrijwilligersbeleid**

Advies 2016/7: traject voor een gecoördineerd Vlaams vrijwilligersbeleid

Inhoud

1. Krachtlijnen.....	3
2. Situering advies.....	4
3. Inleiding: het belang van vrijwilligerswerk voor ouderen	4
3.1. Vrijwilligerswerk als dimensie van actief ouder worden.....	4
3.2. Ouderen als vrijwilligers: cijfers en vaststellingen.....	5
4. Algemene bemerkingen bij het actieplan en visienota.....	6
4.1. Actieplan	6
4.2. Visienota.....	7
5. Prioritaire uitdagingen vrijwilligersbeleid	9
5.1. De brug slaan tussen vrijwilligerswerk en kwetsbare doelgroepen	9
5.2. Drempels voor vrijwilligerswerk wegnemen	10
5.3. Nood aan onderzoek en monitoring	11
5.4. Vrijwilligers beter omkaderen.....	11
5.5. Ondersteuning van organisaties die met vrijwilligers werken	13
5.6. Betrokkenheid Vlaamse Ouderenraad	13
6. Referenties.....	14

1. Krachtlijnen

Op vraag van Vlaams minister-president Geert Bourgeois en Vlaams minister van Cultuur, Jeugd, Media en Brussel Sven Gatz, brengt de Vlaamse Ouderenraad advies uit over het vooropgestelde traject voor een gecoördineerd Vlaams vrijwilligersbeleid.

De Vlaamse Ouderenraad wijst allereerst op het belang van vrijwilligerswerk voor het beleid rond actief ouder worden, en op de rol die veel ouderen opnemen binnen het vrijwilligerswerk. Tegelijk stelt de Vlaamse Ouderenraad vast dat de verdere uitbouw van het vrijwilligerswerk in Vlaanderen inderdaad vraagt om een meer gecoördineerd stimulerend beleid. De Vlaamse Ouderenraad staat dan ook positief tegenover de doelen die voorop gesteld worden voor de uitbouw van het gecoördineerd Vlaams vrijwilligersbeleid.

Met betrekking tot de concrete inhoud van het actieplan:

- vraagt de Vlaamse Ouderenraad meer expliciete aandacht voor het bereiken en betrekken van kwetsbare en ondervertegenwoordigde groepen binnen het vrijwilligerswerk, gekoppeld aan specifieke acties op de verschillende werkingsterreinen van het coördinerend beleid;
- wijst deze op de aandachtspunten bij het wegnemen van de drempels ten aanzien van het vrijwilligerswerk, waaronder de bescherming van de vrijwilliger bij het schrappen van de meldingsplicht, de nood aan ondersteuning voor de combinatie van vrijwilligerswerk met werk en mantelzorg, en de drempels door de complexiteit van de regelgeving rond kostenvergoedingen;
- pleit de Vlaamse Ouderenraad voor aanvullende acties ter versterking van de omkadering van vrijwilligers, onder meer door de creatie van een centraal aanspreekpunt voor klachten en bemiddeling, het garanderen van een verzekering voor medische kosten ten gevolge van lichamelijke ongevallen, betere informatieverstrekking over de consequenties van vrijwillige inzet en vrijwilligerswerk in feitelijke verenigingen, en de bescherming van de vrijwilliger wanneer de organisatie fouten of inbreuken maakt tegen de vrijwilligerswet;
- wijst hij op de nood aan een sterkere aansturing van onderzoek omtrent vrijwilligerswerk;
- en vraagt de Vlaamse Ouderenraad aandacht voor de ondersteuning van organisaties die met vrijwilligers werken vanuit het bredere Vlaamse beleid.

2. Situering advies

---

1. Vrijwilligerswerk is er in alle vormen en soorten, binnen breed aanbod aan verenigingen en in tal van sectoren. Helaas kent deze medaille ook een keerzijde, in de vorm van versnipperde wetgeving en aansturing vanuit verschillende beleidsdomeinen en bestuursniveaus, met een complexe en weinig overzichtelijke omkadering tot gevolg. In zijn memoranda voor de Vlaamse verkiezingen van 2009 en 2014 pleitte de Vlaamse Ouderenraad reeds voor een betere coördinatie van het vrijwilligersbeleid in Vlaanderen, onder meer door het aanstellen van een coördinerend minister. Ook vanuit andere organisaties, waaronder het Vlaams Steunpunt Vrijwilligerswerk, werd al langer voor een gecoördineerd vrijwilligersbeleid gepleit.
2. Bij zijn aantreden in 2014 erkende de Vlaamse regering dit probleem. De fragmentarische bescherming van vrijwilligers en de bureaucrativering zouden aangepakt worden door middel van een gecoördineerd vrijwilligersbeleid. De conceptnota Gecoördineerd Vlaams Vrijwilligersbeleid van 26 februari 2016 schetste daartoe de belangrijkste uitgangspunten. In juli 2016 werden deze verder uitgewerkt in een actienota die het traject om tot een gecoördineerd vrijwilligersbeleid te komen concretiseert.
3. De overkoepelende doelstelling van het gecoördineerd vrijwilligersbeleid is "om tot een verbeterde omgeving en ondersteuning voor het vrijwilligerswerk te komen, waardoor vrijwilligerswerk beter gedijt en vrijwilligers zich meer gewaardeerd en ondersteund weten". De drie werksporen waarop ingezet worden, zijn visieontwikkeling, ondersteuning en vorming, en de aanpak van overdreven regeldrift.
4. Op vraag van Vlaams minister-president Geert Bourgeois en Vlaams minister van Cultuur, Jeugd, Media en Brussel Sven Gatz, brengt de Vlaamse Ouderenraad advies uit op dit actieplan en de bijhorende elementen van visie. De Vlaamse Ouderenraad vertrekt daarvoor vanuit het perspectief van de ouderen en van de Vlaamse ouderenverenigingen.

3. Inleiding: het belang van vrijwilligerswerk voor ouderen

3.1. Vrijwilligerswerk als dimensie van actief ouder worden

5. De Vlaamse Ouderenraad bekijkt het vrijwilligersbeleid voornamelijk vanuit het kader rond actief ouder worden. Essentieel daarbij is dat aan een samenleving gebouwd wordt waarin iedere persoon binnen de eigen levensomstandigheden gebruik kan maken van zijn competenties om ouder te worden op een manier die zijn sociaal, mentaal en fysisch welzijn en zijn volwaardige participatie aan de samenleving bevordert.

6. Het hoeft weinig betoog dat vrijwilligerswerk hierin een belangrijke schakel kan zijn. Vrijwilligerswerk biedt mensen tal van mogelijkheden om hun competenties in te zetten en verder te ontwikkelen, nieuwe ervaringen op te doen, sociale contacten te leggen, samen te werken met mensen van verschillende leeftijden en achtergronden en zich in te zetten voor een doel of vereniging waar ze waarde aan hechten. Bovendien vormt vrijwilligerswerk vaak ook een opstap naar meer en andere vormen van participatie in de samenleving.
7. Ook los van de concrete invulling houdt vrijwilligerswerk heel wat voordelen in. Voor ouderen die nog beroepsactief zijn, biedt vrijwilligerswerk opportuniteiten om competenties op te bouwen die hun positie op de arbeidsmarkt versterken. Voor gepensioneerden kan het vrijwilligerswerk een manier zijn om doelgericht invulling te geven aan de vrijgekomen tijd en energie, en om voor zichzelf nieuwe rollen en doelen voorop te stellen die ze zinvol vinden. Tegelijk heeft vrijwilligerswerk een positief effect op het welzijn en de gezondheid van de vrijwilliger, en kan het hun zelfbeeld en zelfvertrouwen versterken.
8. Het inschakelen van ouderen in het vrijwilligerswerk is ook maatschappelijk van belang. Ouderen beschikken immers over professionele kennis, ervaring en vaardigheden die ook na hun pensionering een meerwaarde vormen voor de samenleving en voor de organisaties waarvoor ze zich inzetten. Daarnaast zijn ouderen vaak beschikbaar op momenten waarop beroepsactieve vrijwilligers dat niet zijn, wat zorgt voor extra flexibiliteit en mogelijkheden. Tot slot zijn ouderen een groeiende bevolkingsgroep, waardoor het belang en de potentiële impact van ouderen als vrijwilligers in onze samenleving alleen maar kan toenemen.

3.2. Ouderen als vrijwilligers: cijfers en vaststellingen

9. Onderzoek bevestigt de sterke aanwezigheid van ouderen als vrijwilligers. Zo tonen de kerncijfers van de Koning Boudewijnstichting aan dat 1 op 4 vrijwilligers in Vlaanderen ouder is dan 60 jaar (Hustinx & al., 2015). Gemiddeld 15,7% van de ouderen is actief als vrijwilliger. Deze deelname is duidelijk leeftijdsgebonden: onder de ouderen zijn het vooral de zestigers en de zeventigers die zich inzetten als vrijwilliger, daarna daalt de deelname opmerkelijk. Meer specifiek doet 20,4% van de zestigers, 15,7% van de zeventigers en 9,7% van de tachtigplussers aan vrijwilligerswerk (Verté & al., 2011).
10. Met uitzondering van de 15- tot 29-jarigen doen oudere vrijwilligers gemiddeld ook het meest intensief aan vrijwilligerswerk. Concreet zetten oudere vrijwilligers in Vlaanderen zich gemiddeld 208,7 uur per jaar (of ca. 4 uur per week) in voor hun engagementen als vrijwilliger (Hustinx & al., 2015).
11. Ook in de engagementen die ze kiezen voor hun vrijwilligerswerk maken ouderen het verschil. Zo nemen ouderen vaker dan andere leeftijdsgroepen bestuurs- en leidinggevende functies (17,2% t.o.v 12,6%) en intellectuele, wetenschappelijke of artistieke taken (14,1%

t.o.v. 11,9%) op als vrijwilliger. Daarnaast nemen ze ook in grote mate taken op waarbij ze mensen of activiteiten begeleiden (24,4%) en samen met anderen activiteiten organiseren (18,4%) (Hustinx & al., 2015).

12. Kort samengevat: ouderen spelen een belangrijke rol binnen het Vlaamse vrijwilligerswerk. Een rol die bovendien nog sterk kan toenemen naarmate ouderen een groter deel gaan uitmaken van de bevolking. Toch stelt onderzoek vast dat niet alle ouderen gelijkmatig betrokken worden bij de wereld van het vrijwilligerswerk. Daarbij blijkt vooral een sterke samenhang met hun socio-economische positie, leeftijd, gezondheidssituatie en sociale participatie. Ouderen in een kwetsbaardere positie worden dus weinig bereikt en betrokken (Godemont & Hustinx, 2012).
13. Ook in internationaal opzicht zit België wat het vrijwilligerswerk van ouderen betreft niet bij de koplopers. Uit de Active Ageing Index 2014 blijkt dat België slechts op de 10de plaats in de EU-rangschikking staat wat het vrijwilligerswerk van ouderen betreft, en daarmee ver achterop hinkt tegenover landen als Nederland, Ierland, Zweden, Luxemburg, Denemarken en Frankrijk.
14. Om het volwaardige potentieel van ouderen als vrijwilligers in onze samenleving te benutten, is er dus dringend nood aan een stimulerend beleid dat - over sectoren heen - aanzet tot vrijwilligerswerk, de drempels daarvoor wegneemt en mensen informeert, beschermt en ondersteunt in hun engagement als vrijwilliger.

4. Algemene bemerkingen bij het actieplan en visienota

4.1. Actieplan

15. Gezien de versnippering van bevoegdheden en beleidsdomeinen die een impact hebben op het vrijwilligerswerk in Vlaanderen, steunt de Vlaamse Ouderenraad de uitwerking van een coördinerend beleid voor het vrijwilligerswerk. Aangestuurd vanuit het Vlaamse niveau moet dit in overleg en in samenwerking met alle relevante actoren, beleidsdomeinen en bestuursniveaus tot een meer omvattend en gestroomlijnd kader voor vrijwilligers leiden.
16. De Vlaamse Ouderenraad stelt vast dat het voorgestelde traject/actieplan om tot dit gecoördineerd beleid te komen ambitieus en omvattend is, en tegemoet komt aan de reële vraag naar meer coherente informatie, een betere bescherming en omkadering, en minder belastende regels en verplichtingen. Hoewel inhoudelijk heel wat belangrijke aandachtspunten aan bod komen, valt wel op dat de acties niet allemaal even concreet zijn, niet altijd een duidelijke toewijzing van taken inhouden en relatief vaag blijven op vlak van timing. In het kader van de uitvoering en opvolging van dit actieplan is een verdere concretisering aangewezen.

17. De Vlaamse Ouderenraad stelt zich de vraag of de coördinatie die voorzien wordt zich niet tevens expliciet moet richten tot het Europese en/of internationale niveau. Heel wat mensen zijn binnen en buiten de EU actief als vrijwilliger, en zonder twijfel zetten ook heel wat gepensioneerden zich in het buitenland in voor ontwikkelingsorganisaties, humanitaire organisaties, groepsreizen en tal van andere initiatieven. Momenteel is er evenwel onvoldoende zicht op het aantal Vlamingen dat vrijwilligerswerk opneemt in het buitenland, wie dit zijn, welke engagementen zij daarbij opnemen, en bovenal: met welke knelpunten zij geconfronteerd worden. Gezien de problemen die reeds gesignaleerd zijn inzake vrijwilligerswerk in het buitenland (Hoge Raad voor Vrijwilligers, 2016), maar ook in functie van de meerwaarde van monitoring en kennisdeling over landsgrenzen heen, kan het aangewezen zijn dit een nadrukkelijker plaats te geven binnen het actieplan.

4.2. Visienota

18. Het streven naar een gemeenschappelijke visie die de onderliggende principes en brede streefdoelen van het Vlaams Vrijwilligersbeleid expliciteert, kan de Vlaamse Ouderenraad alleen maar toejuichen. De toekomstige visie moet een duidelijk kader bieden met inhoudelijke richtsnoeren voor toekomstig beleid, en moet kunnen dienen als toetssteen voor de kwaliteit van het gerealiseerde beleid. Hoe dan ook vormt deze visie een belangrijk signaal voor de maatschappelijke erkenning en waardering van de vele vrijwilligers in Vlaanderen.

19. Dat de visie pas nog in ontwikkeling is, betekent evenwel dat het bijhorende actieplan flexibel gehanteerd moet kunnen worden. De inhoud en werksporen van het gecoördineerd beleid moeten immers aangepast kunnen worden om consistent te zijn met de uiteindelijke visie en de aandachtspunten daarin.

20. Momenteel bevat de tekst met de aanzet voor de visie twee grote luiken, kort samengevat als 'Vlaanderen erkent de absolute meerwaarde van het vrijwilligerswerk' en 'Vlaanderen investeert in coördinatie van gefragmenteerde taken'. De Vlaamse Ouderenraad pleit ervoor daar een derde luik aan toe te voegen: 'Vlaanderen voert een stimulerend beleid voor het vrijwilligerswerk'. Dit zou een expliciet en duidelijk engagement toevoegen aan de tekst. Tegelijk zouden een aantal vermelde strategische opties binnen dit luik beter tot hun recht komen: de beoogde toename van het aantal vrijwilligers, de Week van de Vrijwilliger, het promoten van vrijwilligerswerk, het voorzien van middelen ter ondersteuning van het vrijwilligerswerk, enz.

21. In zijn visie op het vrijwilligersbeleid dient de Vlaamse regering zich niet alleen bewust te zijn van de diverse sectoren waarbinnen gevrijwilligd wordt, maar ook van de diversiteit aan organisaties waarvoor vrijwilligers zich inzetten. De mate waarin zij vrijwilligers

kunnen aantrekken, omkaderen en ondersteunen is daarbij sterk uiteenlopend. Het gecoördineerd vrijwilligersbeleid moet een gepast antwoord kunnen bieden op de noden en verzuchtingen van deze veelheid aan organisaties.

22. In een samenleving waarin de ontplooiing en ontwikkeling van de mens als individu hoog in het vaandel gedragen wordt, moet voor het versterken van het vrijwilligerswerk tevens ingezet worden op initiatieven die bijdragen tot gemeenschapontwikkeling en de versterking van het sociaal weefsel in onze samenleving. Dit impliceert allereerst een sterke sociaal-culturele sector. Daarnaast bieden beleidsconcepten als dat van de leeftijdsvriendelijke gemeente een inhoudelijk raamwerk om hier vanuit een breder kader op in te zetten.
23. De Vlaamse Ouderenraad wijst op het belang van de toeleiding van vrijwilligers naar een gepast engagement op basis van hun interesses, attitudes en competenties enerzijds, en de noden/aandachtspunten binnen organisaties en sectoren anderzijds. Zeker bij vrijwilligerswerk waar kwaliteitsvolle dienstverlening aan derden van belang is, is het vinden van die 'match' tussen vrijwilliger, organisatie en engagement belangrijk, zowel vanuit het oogpunt van de vrijwilliger als vanuit dat van de organisatie. Door goed te informeren en impulsen te bieden voor het ontwikkelen van een kwalitatief vrijwilligersbeleid binnen organisaties, kan de overheid hier zeker een ondersteunende rol in spelen.
24. In vergelijking met verschillende van onze buurlanden scoort Vlaanderen op vlak van participatie aan het vrijwilligerswerk niet altijd sterk. In dat opzicht klinkt de stelling dat Vlaanderen zal gelden als Europees rolmodel inzake vrijwilligerswerk in strategische optie 2 opmerkelijk ambitieus. Deze ambitie dient dan ook onderbouwd te worden met concrete en realistische doelstellingen inzake de participatie aan het vrijwilligerswerk in Vlaanderen, die periodiek gemonitord moeten worden.
25. De Vlaamse Ouderenraad stelt voor om de formulering van strategische optie 4 scherper toe te spitsen op het vrijwaren van het vrijwillig en onbetaald karakter van vrijwilligerswerk. Tegelijk adviseert de Vlaamse Ouderenraad de Vlaamse Regering om niet in algemene zin stelling te nemen tegen het eventuele gebruik van artikel 12 uit de vrijwilligerswet door de federale regering. Dit zou weinig consistent zijn met de voorziene acties in de reeds goedgekeurde conceptnota Vlaams welzijns- en zorgbeleid voor ouderen. Uiteraard neemt dit niet weg dat eventuele uitzonderingen sterk onderbouwd moeten zijn en in breed overleg afgetoetst dienen te worden aan de principiële uitgangspunten van het vrijwilligerswerk.

26. In strategische optie 5 wordt gesproken over het opzetten van 'een systeem dat vrijwilligers toelaat hun rechten als vrijwilliger uit te oefenen'. De Vlaamse Ouderenraad vraagt om deze ambitie verder te concretiseren, zodat de beoogde inhoud van deze doelstelling duidelijk is.

5. Prioritaire uitdagingen vrijwilligersbeleid

5.1. De brug slaan tussen vrijwilligerswerk en mensen in een kwetsbare situatie

27. Onderzoek toont aan dat de sociale barrières in onze samenleving zich ook voordoen binnen het vrijwilligerswerk, waarbij het vaak mensen in een kwetsbare situatie zijn die significant minder bereikt en betrokken worden (Godemont & Hustinx, 2012). Dit terwijl vrijwilligerswerk net een positieve rol kan spelen in het welzijn, de gezondheid en de sociale inclusie van mensen in een kwetsbare positie. Het verbreden van de bevolkingsgroep die aan vrijwilligerswerk doet, moet daarom nadrukkelijk naar voor komen als doelstelling van het gecoördineerd vrijwilligersbeleid. Wat ouderen betreft is hier in het bijzonder aandacht nodig voor ouderen met noden op vlak van zorg en gezondheid, ouderen die intensief mantelzorg moeten bieden, ouderen met een lagere socio-economische status (inkomen, afkomst, taal, digitale geletterdheid, ...) en de oudste ouderen.

28. In actie 15 wordt kort en weinig concreet melding gemaakt van 'het stimuleren van bepaalde (doel)groepen'. Voor de Vlaamse Ouderenraad moet dit gekoppeld worden aan:

- het beter in kaart brengen van de persoonlijke, contextuele en structurele barrières waarmee ondervertegenwoordigde groepen geconfronteerd worden ten aanzien van het vrijwilligerswerk;
- het ontwikkelen van methodieken om specifieke doelgroepen gericht te betrekken, te stimuleren en te ondersteunen.

29. De praktijk leert dat mensen in een kwetsbare positie beter bereikt en betrokken kunnen worden door organisaties of samenwerkingsverbanden die hen een ondersteunende dienstverlening aanbieden die aansluit bij hun concrete noden. Van daaruit kunnen ze vervolgens toegeleid worden naar het bredere aanbod van de organisatie, inclusief het opnemen van een rol als vrijwilliger. Mensen uit de doelgroep leren de organisatie zo op een laagdrempelige en positieve manier kennen, en worden vervolgens geleidelijk aan meer betrokken. Voor lokale verenigingen die hoofdzakelijk op vrijwilligers draaien, is het opzetten van een dergelijke basiswerking evenwel een moeilijke uitdaging. Dit vergt vaak extra inzet en omkadering, maar daar is gerichte ondersteuning voor nodig die nu vaak niet voorhanden is.

30. Uit de ervaring van de leden van de Vlaamse Ouderenraad blijkt ook het belang van de vorming van vrijwilligers en organisaties in het omgaan met mensen in een kwetsbare situatie (laag inkomen, afkomst, beperking, zorgnood, ...). Het vergt immers niet alleen een

open houding, maar ook kennis van specifieke omgangsvormen om mensen op een goede manier te bereiken en op te nemen in de groep. Deze dimensie dient binnen het deelluik vorming zeker benadrukt te worden.

5.2. Drempels voor vrijwilligerswerk wegnemen

31. De Vlaamse Ouderenraad steunt de ambitie voor het wegwerken van drempels voor (oudere) werkzoekenden en bruggepensioneerden (SWT'ers) om aan vrijwilligerswerk te kunnen doen. Vrijwilligerswerk moet immers in hoofdzaak als een opportuniteit beschouwd worden om competenties op te bouwen, maatschappelijk betrokken te blijven en een zinvol engagement aan te gaan.

32. Tegelijk wijst de Vlaamse Ouderenraad er wel op dat afbouw van de meldingsplicht geen negatieve consequenties mag hebben voor de werkzoekende vrijwilliger. Als werkzoekende of leefloon-gerechtigde wordt men immers beoordeeld op de reële bereidheid om werk te zoeken, waarbij een zekere interpretatiemarge mogelijk is. De toestemming die de vrijwilliger in het kader van de meldingsprocedure krijgt, biedt hem van bij de start zekerheid dat zijn engagement niet beschouwd wordt als hinderlijk voor zijn beschikbaarheid voor de arbeidsmarkt en dus geen aanleiding kan geven tot een negatieve beoordeling. Bij het wegwerken van de meldingsplicht als drempel moet bekeken worden op welke manier deze duidelijkheid en bescherming voor de vrijwilliger verzekerd kunnen blijven.

Indien het volledige wegwerken van de melding niet mogelijk blijkt, is het van belang dat de procedures in verhouding komen te staan tot de aard van het vrijwilligerswerk (zeker bij kleinschalig of occasioneel vrijwilligerswerk), zodat de drempels maximaal weggenomen worden.

33. De Vlaamse Ouderenraad stelt vast dat de regels rond kostenvergoedingen niet alleen verwarrend kunnen zijn, maar evengoed een reële barrière kunnen vormen. Het verbod voor vrijwilligers om de forfaitaire en reële kostenvergoedingen doorheen eenzelfde kalenderjaar te combineren, kan het opnemen van engagementen voor diverse organisaties bemoeilijken. Dit maakt het zowel voor vrijwilligers als voor organisaties soms zeer complex.

34. Ondanks de strategische optie om het aantal vrijwilligers te doen toenemen, zijn er in het kader van het gecoördineerd vrijwilligersbeleid geen acties voorzien die de combinatie van werk, gezin en vrijwilligerswerk vergemakkelijken. Gezien de huidige beleidscontext is hier enige realiteitszin geboden. Wanneer mensen langer moeten werken en aangesproken worden om meer mantelzorgtaken op te nemen, wordt het minder evident om tegelijk een engagement als vrijwilliger op te nemen (Heylen & Vanderleyden, 2015). Een van de sporen

hiertoe is het stimuleren van werkgevers om een vrijwilligersvriendelijk klimaat te voeren, waarbij vrijwilligerswerk van werknemers actief of passief ondersteund wordt.

5.3. Nood aan onderzoek en monitoring

35. Naast een betere kennisdeling is er ook nood aan bijkomende kennisopbouw en monitoring van kwalitatieve en kwantitatieve tendensen binnen het vrijwilligerswerk. Hierin lijkt een opdracht weggelegd voor het expertisecentrum. De Vlaamse Ouderenraad dringt erop aan dat het expertisecentrum niet alleen moet inzetten op het verspreiden van informatie over regelgeving, publicaties en tendensen, maar ook een rol moet vervullen in het signaleren van onderzoeksnoden en het aansturen van onderzoek op vlak van vrijwilligerswerk.
36. Zoals aangehaald in punt 20 is er tot op heden weinig zicht op de barrières die bevolkingsgroepen die ondervertegenwoordigd zijn binnen het vrijwilligerswerk ervaren in de stap naar en deelname aan vrijwilligerswerk. Als de Vlaamse regering effectief wil inzetten op een stijging van het aantal vrijwilligers, dan is onderzoek naar de mechanismen die de afstand van mensen tot het vrijwilligerswerk vergroten of in stand houden essentieel voor een beleid op maat.
37. Naar aanleiding van signalen uit de thuiszorg dringt de Vlaamse Ouderenraad aan op een evaluatie van het maximumplafond voor forfaitaire kostenvergoedingen in het kader van vrijwilligerswerk in de zorgsector. De vraag stelt zich in hoeverre hier een reëel knelpunt zit voor het garanderen van de continuïteit van de zorg en ondersteuning voor zorgbehoevenden (vb.: nachtoppas voor mensen met beginnende dementie, waarbij de aanwezigheid van een vertrouwd gezicht aangewezen is). Hoeveel zorgvrijwilligers geven aan hun engagement omwille van het plafond te moeten beperken, in welke mate wordt de zorg daardoor onderbroken en ontstaan er lacunes in de ondersteuning, stellen dergelijke problemen zich ook in de residentiële zorg, en welke oplossingen kunnen hier eventueel voor aangewend worden (uitzondering op basis van artikel 12 van de vrijwilligerswet, een apart statuut, ...)? Met het oog op de vermaatschappelijking van de zorg dringt de Vlaamse Ouderenraad aan op duidelijkheid.

5.4. Vrijwilligers beter omkaderen

38. De Vlaamse Ouderenraad benadrukt het belang van duidelijke informatie over het verschil tussen vrijwilligerswerk en vrijwillige inzet. Nog steeds is niet voor iedereen het onderscheid tussen beide vanzelfsprekend. Daarbij moeten vooral de risico's en consequenties van courante misvattingen duidelijk benadrukt worden.
39. De Vlaamse Ouderenraad stelt vast dat vrijwilligers geregeld op incorrecte of onduidelijke informatie stuiten omtrent vrijwilligerswerk en de wetgeving die daarop van toepassing is.

Een bundeling van alle correcte informatie op één duidelijk zichtbare plaats over de sectoren heen kan veel misverstanden de wereld uithelpen. Deze informatie moet tevens langs niet-digitale kanalen verspreid worden. Zeker voor oudere vrijwilligers is de toegang tot 'offline' informatie belangrijk.

40. De Vlaamse Ouderenraad is voorstander van het uitbreiden van de algemene verzekeringsplicht, zodat overal een dekking voorzien wordt voor medische kosten ten gevolge van lichamelijke ongevallen in het kader van een engagement als vrijwilliger. Aangezien dergelijke ongevallen in elke sector kunnen voorvallen, is de veralgemening van een dergelijke dekking in het belang van de vrijwilliger aangewezen.
41. De Vlaamse Ouderenraad drukt zijn tevredenheid uit met de aandacht die gaat naar vorming, opleiding en kennisdeling in functie van een kwalitatief vrijwilligersbeleid binnen de organisaties waar met vrijwilligers wordt gewerkt. Ook het expertisecentrum kan een rol spelen in de verspreiding van informatie en goede praktijken op dit vlak.
42. Wanneer een organisatie fouten of inbreuken maakt tegen de vrijwilligerswet, moet vermeden worden dat vrijwilligers die te goeder trouw handelden daarvoor afgestraft worden. De Vlaamse Ouderenraad pleit ervoor om de vrijwilliger in dergelijke gevallen te vrijwaren van sanctionering.
43. Hoewel er in sommige sectoren een instantie is waartoe vrijwilligers zich kunnen wenden, bestaat er momenteel geen duidelijk en universeel aanspreekpunt voor vrijwilligers met klachten of nood aan bemiddeling. Met het oog op het wegwerken van ongelijkheden tussen vrijwilligers, lijkt het de Vlaamse Ouderenraad wenselijk om ook op dit vlak toe te werken naar een evenwaardige ondersteuning over de sectoren heen, bij voorkeur in de vorm van één centrale instantie die zowel zelf kan ondersteunen als kan doorverwijzen.
44. Zoals in de visienota wordt aangegeven, zetten heel wat vrijwilligers hun schouders onder één of meerdere organisaties door er een bestuursmandaat in op te nemen. Gezien het belang van hun engagement voor het verenigingsleven in Vlaanderen, waardeert de Vlaamse Ouderenraad de aandacht die het actieplan en de visienota besteden aan de omkadering van bestuursvrijwilligers.
45. Het actieplan voorziet overleg met de federale overheid om de rechtsonzekerheid van bestuursvrijwilligers met betrekking tot de kostenvergoedingen tegen te gaan. De Vlaamse Ouderenraad vraagt om daarnaast ook in overleg met het federale niveau werk te maken van een sterkere omkadering van feitelijke verenigingen, die zorgt voor een grotere duidelijkheid en bescherming inzake aansprakelijkheid voor bestuursvrijwilligers. Ook het verkleinen van de stap van feitelijke vereniging naar vzw door het vereenvoudigen van de vzw-wetgeving, zou tot dit doel kunnen bijdragen.

5.5. Ondersteuning van organisaties die met vrijwilligers werken

46. Het stimuleren van het vrijwilligerswerk in Vlaanderen kan onmogelijk losgekoppeld worden van de ondersteuning voor en via de vele verenigingen in Vlaanderen. Het reduceren van de planlast voor organisaties en het toetsen van toekomstige regelgeving op zijn vrijwilligersvriendelijk karakter, kan hier dan ook alleen maar goedkeuring wegdragen. De financiële en praktische draagkracht van organisaties heeft immers een directe impact op de mate waarin zij hun vrijwilligers kwalitatief kunnen ondersteunen.
47. Tegenover de impulsen vanuit het gecoördineerd vrijwilligersbeleid staat evenwel de realiteit dat de recente besparingen in de sociaal-culturele sector ook de omkadering van vrijwilligers onder druk hebben gezet. Verenigingen hebben nood aan middelen om hun vrijwilligers op te leiden, te begeleiden en te verzekeren, en zijn daarvoor deels afhankelijk van de Vlaamse overheid. De impact van sectorspecifiek beleid moet daarom mee bewaakt en opgevolgd worden vanuit het gecoördineerd vrijwilligersbeleid.
48. Wanneer een organisatie die met vrijwilligers werkt aantoonbaar voldoende informatie bezorgde, moet deze gevrijwaard worden van sancties wanneer een vrijwilliger toch de regels inzake kostenvergoedingen schendt (maximumplafond of de combinatie van forfaitaire en reële kostenvergoedingen).
49. Ten gevolge van het verschuiven van de bevoegdheden van de provincies, worden er momenteel veel vragen gesteld over de toekomst van de collectieve verzekering vrijwilligerswerk. De Vlaamse Ouderenraad steunt de voorziene evaluatie van deze verzekering, en hoopt dat deze in bijgestelde vorm voortgezet kan worden in de toekomst, waarbij wordt ingezet op een breder gebruik.
50. Tot slot spelen ook de lokale besturen een belangrijke rol in het ondersteunen en informeren van vrijwilligers en vrijwilligersorganisaties. Om de lokale besturen hierin te versterken, loopt momenteel een project tussen het Vlaams Steunpunt Vrijwilligerswerk en de Vlaamse Vereniging van Steden en Gemeenten, waaruit een grote nood aan intervisie, ondersteuning en handvaten voor de uitbouw van vrijwilligersbeleid blijkt. Het is dan ook van belang dat deze ondersteuning voor lokale besturen bestendig wordt na het einde van het project. Daartoe is het wenselijk dat hier in het kader van het gecoördineerd vrijwilligersbeleid structureel middelen voor worden vrijgemaakt.

5.6. Betrokkenheid Vlaamse Ouderenraad

51. Aanvullend op zijn vertegenwoordiging in de algemene vergadering en raad van bestuur van het Vlaams Steunpunt Vrijwilligerswerk, vraagt de Vlaamse Ouderenraad specifiek

betrokken te worden bij de verdere uitwerking van acties met impact op het vrijwilligerswerk van ouderen.

Goedgekeurd door de algemene vergadering op 28 september 2016.

Jul Geeroms
Voorzitter

Mie Moerenhout
Directeur

6. Referenties

Godemont, J. & Hustinx, L. (2012). Vrijwilligerswerk door ouderen: Determinanten en effecten, hefboomen en barrières. In Hambach, E. (Red.). *Lang zullen ze leven! Vrijwilligerswerk voor en door ouderen*. Brussel: Politeia.

Heylen, L. & Vanderleyden, L. (2015). De combinatie van meerdere rollen op oudere leeftijd: een lust of een last? In Callens, M. & Vanderleyden, L. (Red.). *Arbeid en Gezin: een paar apart*. Brussel: Studiedienst Vlaamse Regering.

Hoge Raad voor Vrijwilligers (2016). *Het 10-jarig bestaan van de wet betreffende de rechten van vrijwilligers. Twee adviezen voor een toekomstperspectief*. Te raadplegen op:

http://www.vlaanderenvrijwilligt.be/wp-content/uploads/2016/05/20160502_avis10_DEF_NL.pdf

Hustinx, L., Marée, M., De Keyser, L. & Xhaufclair, V. (2015). *Het vrijwilligerswerk in België. Kerncijfers*. Brussel: Koning Boudewijnstichting.

Verté, D., Dury, S., De Donder, L., Buffel, T. & De Witte, N. (2011). *Doe mee! Over ouderen en maatschappelijke participatie*. Provincie West-Vlaanderen.